

Zorgperspectief

Binnen de hiervoor besproken biologische perspectieven (vergelijkend, functioneel, bouw&werking en ontwikkeling), staat de vraag centraal hoe een stukje natuur in elkaar zit. Vanuit een zorgperspectief verschuift de aandacht naar het wel en wee van een stukje natuur. De vraag staat dan centraal hoe je goed voor de natuur kan zorgen.

♣ *Wat verwacht een papegaai van zijn baasje?*

Veel mensen hebben papegaaien. Ze worden vaak beschouwd als leuke huisdieren. Toch worden bij veel mensen papegaaien naar verloop van tijd minder verdraagzaam. Ze gaan veel schreeuwen en bijten en plukken zichzelf kaal. Hoe kun je er nu voor zorgen dat je papegaai zich weer wat beter gaat voelen? Daarvoor is het belangrijk meer te weten over hoe papegaaien leven in de natuur. Veel soorten papegaaien soorten zijn van nature strikt monogaam. Nadat ze met zorg een partner hebben uitgezocht deelt een paartje vaak levenslang lief en leed.

Ze zijn dan ook letterlijk onafscheidelijk, zijn altijd samen, strijken elkaars veren, voeden elkaar en vliegen soms zo dicht bij elkaar dat hun vleugels elkaar bijna raken. Een papegaai beschouwt zijn baasje dan ook primair als zijn levenspartner, met alle daarbij behorende verwachtingen. Een papegaai verwacht dat zijn baasje er bijna altijd voor hem is, dat hij niet wordt genegeerd en wordt betrokken bij de vele aspecten van gezinsleven, zodat hij zich onderdeel voelt van de groep. Tegen deze achtergrond zijn de wandeldagen voor baasjes met hun papegaaien, die papegaaiënstichting SPPW organiseert, opeens wat minder vreemd.

Hoe kun je er voor zorgen?

1. Verplaats je in het organisme
2. Ga na wat het nodig heeft
3. Bedenk een aanpak
4. Ga voor- en nadelen van aanpak na

Bovenstaand voorbeeld laat zien dat ook verzorgen kennis veronderstelt. Je moet namelijk eerst weten wat een plant of dier nodig heeft voordat je het adequaat kan verzorgen. Hiervoor moet je je verplaatsen in de ander, het andere. Waar zou dit dier (bijvoorbeeld papegaai) of plant (mijn cactus op de vensterbank) nu behoefte aan hebben? Je inleven in de ander maakt je gevoelig voor de situatie van de ander. Maar inleven garandeert niet automatisch dat je het goede doet. Het is verleidelijk om jezelf te verplaatsen in de situatie en je af te vragen wat zou ik nu willen. Soms leidt dit tot adequate antwoorden maar vaak zal je zo ook de plank misslaan. Dieren en planten hebben andere behoeften dan jij. Die kun je alleen leren kennen door nadere bestudering van de betreffende dieren en planten. Vaak is bestudering van de natuurlijke situatie waarin dieren en planten voorkomen dan heel nuttig. Het papegaaiënvoorbeeld illustreert dit. Als we weten wat ze in de vrije natuur eten, hoe ze wonen en hoe ze met elkaar omgaan dan verschaft dat vaak ook inzicht in hoe we met papegaaien in gevangenschap moeten omgaan. Als we dieren en planten optimaal willen verzorgen dan zullen we namelijk in het algemeen de natuurlijke omstandigheden zoveel mogelijk moeten benaderen. Als we daar erg van afwijken leidt dit vaak tot afwijkend gedrag bijvoorbeeld zichzelf kaalplukken bij papegaaien of staartbijten bij varkens.

In het geval van dieren zal deze algemene soort-specifieke kennis over levenswijze van planten en dieren moeten worden aangevuld met specifieke kennis over het betreffende individu. Zo zal de ene poes het heel fijn vinden om aangehaald te worden terwijl een andere poes daar weer niks van moet hebben. Dergelijke specifieke kennis kan alleen worden opgebouwd door ervaring met het betreffende dier op te doen en je daarbij regelmatig de vraag te stellen wat vindt het dier fijn en wat vindt het minder fijn. Natuurlijk kun je ook voor dieren en planten in het wild zorgen; van het bijvoeren van vogels in je tuin in de winter tot het strijden voor het behoud van de leefomgeving van de reuzenpanda. Ook in deze gevallen is soort-specifieke kennis over welzijn van planten en dieren in 'ideale' omstandigheden onontbeerlijk.

Toepassingsmogelijkheden

In het biologieonderwijs wordt relatief weinig aandacht besteed aan het verzorgen van planten en dieren, en het eigen lichaam. Dat is jammer omdat dit een heel goede manier is om betrokkenheid van leerlingen bij de natuur en bij hun eigen lichaam te bevorderen. Bovendien vraagt verzorging vaak weer om ontwikkeling van kennis waardoor de ontwikkeling van betrokken en begrip vanuit dit perspectief vaak heel goed hand en hand gaan. We schetsen hier toepassingsmogelijkheden voor de gehele strategie waarbij we tevens zullen aangeven welke onderdelen ook zinvol apart kunnen worden uitgevoerd.

♣ *dier/plant (inclusief het leefgebied) laten verzorgen*

Vaak hebben leerlingen dieren of planten in huis. In bepaalde biologielessen kunnen deze dieren of planten ook de hoofdrol spelen. Ook is het goed mogelijk om in de klas bepaalde planten of dieren (bijvoorbeeld wandelende takken, vlinders, vissen, een vogel etc.) te laten verzorgen. Alternatieven zijn bijvoorbeeld beheer van een stukje groen in de buurt de school, het aanleggen van een minivijvertje (bijvoorbeeld in cementbak) etc. In al deze situaties kunnen leerlingen eerst een plan bedenken hoe ze de verzorging gaan aanpakken, en daarbij behorende informatie verzamelen, vervolgens kan het plan worden uitgevoerd, geëvalueerd en bijgesteld. Bij het verzamelen van informatie voor het opstellen van een goed verzorgingsplan kunnen de biologische perspectieven een belangrijke rol spelen.

Als het gaat om dieren of planten die leerlingen niet zelf kunnen verzorgen (bijvoorbeeld dierentuindieren) dan is het nog steeds wel mogelijk om een verzorgingsplan op te stellen (door bijvoorbeeld op basis van informatie over leefwijze van dieren in het wild een plan te maken voor de inrichting van een dierentuin) en/of bestaande verzorgmaatregelen te evalueren. Ook kan de aandacht gericht worden op ontwikkelen van een maatregelen voor instandhouding of bevordering van leefomgeving van een bepaald dier (denk aan acties van Wereld Natuur fonds). Wat moeten we doen om bijvoorbeeld walvissen, de reuzenpanda of de ijsbeer te behouden?

♣ *verzorgen van het eigen lichaam*

Leerlingen kunnen niet alleen uitzoeken hoe ze het welzijn van dieren en planten kunnen bevorderen, ook zorgen voor je eigen lichaam kan een belangrijk onderdeel zijn van lessen biologieonderwijs. De vraag staat dan telkens centraal wat is eigenlijk goed voor mij(-n lichaam)? Het gaat dan niet alleen om eten, drinken, kleden maar ook bijvoorbeeld om slapen etc. Daarbij is het belangrijk dat leerlingen niet alleen 'soort-specifieke informatie' verzamelen (de gebruikelijke informatie van voedingscentra etc.) maar dat ze juist ook nagaan wat voor hen persoonlijk goed werkt (zie ook persoonlijk perspectief). Het is in dit verband van belang dat ze ook signalen van hun eigen lijf leren interpreteren. Wat voelt goed en wat voelt niet goed.